

International Science Group

ISG-KONF.COM

XIII
INTERNATIONAL SCIENTIFIC
AND PRACTICAL CONFERENCE
"MULTIDISCIPLINARY ACADEMIC RESEARCH,
INNOVATION AND RESULTS"

Prague, Czech Republic
April 05 - 08, 2022

ISBN 979-8-88526-749-6

DOI 10.46299/ISG.2022.1.13

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

UDC 01.1

The XIII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic research, innovation and results», April 05 – 08, 2022, Prague, Czech Republic. 831 p.

ISBN - 979-8-88526-749-6

DOI - 10.46299/ISG.2022.1.13

EDITORIAL BOARD

<u>Pluzhnik Elena</u>	Professor of the Department of Criminal Law and Criminology Odessa State University of Internal Affairs Candidate of Law, Associate Professor
<u>Liubchych Anna</u>	Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine, Scientific secretary of Institute
<u>Liudmyla Polyvana</u>	Department of Accounting and Auditing Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
<u>Mushenyk Iryna</u>	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Mathematical Disciplines, Informatics and Modeling. Podolsk State Agrarian Technical University
<u>Oleksandra Kovalevska</u>	Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs Dnipro, Ukraine
<u>Prudka Liudmyla</u>	Odessa State University of Internal Affairs, Associate Professor of Criminology and Psychology Department
<u>Slabkyi Hennadii</u>	Doctor of Medical Sciences, Head of the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University.
<u>Marchenko Dmytro</u>	PhD, Associate Professor, Lecturer, Deputy Dean on Academic Affairs Faculty of Engineering and Energy
<u>Harchenko Roman</u>	Candidate of Technical Sciences, specialty 05.22.20 - operation and repair of vehicles.
<u>Belei Svitlana</u>	Ph.D., Associate Professor, Department of Economics and Security of Enterprise
<u>Lidiya Parashchuk</u>	PhD in specialty 05.17.11 "Technology of refractory non-metallic materials"
<u>Kanyovska Lyudmila Volodymyrivna</u>	Associate Professor of the Department of Internal Medicine
<u>Levon Mariia</u>	Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Scientific direction - morphology of the human digestive system
<u>Hubal Halyna Mykolaiivna</u>	Ph.D. in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor

121.	Papish V. МЕТАМОВА ТЕОРІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АКЦЕНТУАЦІЇ: АКТУАЛЬНІ ТЕРМІНИ	534
122.	Rudnianyn O. UKRAINIAN EMIGRANT LITERATURE OF THE SECOND HALF OF THE TWENTIETH CENTURY: WRITING STYLE (ON THE BASIS OF OLEKSA IZARS'KYI'S PROSE WORKS)	539
123.	Umirzakova Z.A. COMMUNICATIVE TACTICS IN THE COMMUNICATIVE ACT "EXPLANATION"	542
124.	Авчіннікова Г. СПЕЦИФІКА ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ	546
125.	Ализаде А.У. КРАСОТА РЕЧИ В “СОКРОВИЩНИЦЕ ТАЙН” НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ	553
126.	Батура Х.В., Свірідова Ю.О. ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ЕФЕКТУ В РАДІОШОУ “CAVIN PRESSURE”: МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ АСПЕКТ	558
127.	Ваколюк Л. ЕМОТИВНО-ЕКСПРЕСИВНА НАСИЧЕНІСТЬ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ	562
128.	Гайнуллина Ф.А., Хасенова Ш.Ж., Уразгалиева А.С. ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЕ И ЛИТЕРАТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ ВОСТОЧНОГО КАЗАХСТАНА КАК ОБЪЕКТ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ	567

МЕТАМОВА ТЕОРІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АКЦЕНТУАЦІЇ: АКТУАЛЬНІ ТЕРМІНИ

Papish Vitalia

PhD in Philology, Assistant Professor,
doctoral student Vasyl' Stus Donetsk National University,
Assistant Professor of the Ukrainian Language Department,
Uzhhorod National University

У статті проаналізовано ключові терміни метамови теорії психологічної акцентуації, зафіксовані в сучасних словниках лінгвістичних термінів. Сконцентровано увагу на дискусійних аспектах трактування окремих понять, запропоновано авторське коригування розглядуваних терміноодиниць, а також новий термін, що сприятиме подальшому внормуванню та вдосконаленню метамови психолінгвістики.

Ключові слова: *метамова, терміноодиниця, поняття, психологічна акцентуація, психолінгвістика, словник.*

Метамову кожної науки утворюють галузеві наукові терміни та професійно-наукова лексика, якою послуговуються в загальних розлогіх описах та словникових дефініціях відповідної галузі знань. Теорія психологічної акцентуації, що, починаючи з кінця ХХ століття розвивається в межах сучасної психолінгвістики, активно поступає, однак її поняттєво-термінологічний апарат на сьогодні остаточно не сформований. Чимало питань, що стосуються визначення того чи того терміна, є проблемними, дискусійними. Мета цієї розвідки — репрезентувати основні підходи до інтерпретації базових термінів теорії акцентуації, що зафіксовані в сучасних словниках лінгвістичних та психологічних термінів. Для дослідження використовуємо метод аналізу словникових дефініцій, описовий метод із залученням прийому лінгвістичного спостереження та порівняльно-зіставний метод для порівняння обраних дефініцій.

Знакове представлення основних наукових знань про психологічну акцентуацію повинно бути репрезентоване у відповідних термінологічних словниках. Оскільки базові терміни теорії психологічної акцентуації стосуються і мовознавства, і психології, то цілком логічно може виявлятися термінологічна полісемія чи омонімія. Однак у багатьох авторитетних виданнях філологічного профілю (серед них: *Словник лінгвістичних термінів* Д. Ганича та І. Олійника /К., 1985/, *Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів* С. Єрмоленко та ін. /К., 2001/, *Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія* О. Селіванової /К., 2006/, енциклопедії *Українська мова* /К., 2011 /Редкол.: В. Русанівський, О. Тараненко, М. Зяблюк та ін./ термін *акцентуація* в психолінгвістичному розумінні не зафіксований. Однак, як видається, цей термін набуває популярності. Про це свідчить такий факт: якщо в академічному «Словнику української мови» в 11 томах (1970–1980) термін *акцентуація* як термін психолінгвістики відсутній, то в новішому тлумачному виданні –

«Словнику української мови» в 20-ти томах (2010) – уже відображена очікувана полісемія: одне із чотирьох значень має ремарку *псих.* Порівняймо: “**АКЦЕНТУА́ЦІЯ**, *ї, ж., псих.* Особливий вияв, загострення окремих рис характеру людини. *Акцентуація являє собою варіант психічного здоров'я (норми), який характеризується особливою вираженістю, загостреністю, непропорційністю деяких рис характеру всьому складу особистості, що приводить її до певної дисгармонії* (з наук. літ.). *За ступенем вияву виділяють два види акцентуацій: явна акцентуація, коли риси характеру достатньо виражені протягом усього життя, і прихована акцентуація, коли певні риси виявляються в основному при психотравмах* (з навч. літ.). *Автор концепції акцентуації – німецький психіатр Карл Леонгард; він увів термін "акцентуйована особистість"* (з навч. літ.) (СУМ-20, т.1, с. 34). До словникової статті, як бачимо, включено для ілюстрації слововживання фрагмент метамовлення з наукової літератури.

У «Словнику сучасної лінгвістики: поняття і терміни» в 4 томах А. Загнітка теж засвідчено полісемію аналізованої мовної одиниці, порівн.: “**Акцентуа́ція** (від лат. *accentus* – наголос) – 1) позначення наголосу в писемному тексті; 2) те саме, що й акцентологія (2); у **психолінгвістиці** – посилення певних психічних властивостей або рис вдачі людини” (Загнітко 2012, I, 34). Крім того, автор зазначеного словника вводить у лінгвістичну термінологію й відомості про окремі види акцентуації, що іншими мовознавцями не засвідчено, порівн.: “**Акцентуа́ція** (лат. *accentus* – наголос) **епілептоїдна** (грецьк. *epilambano* – схоплюю, нападаю, *eides* – подібний, схожий і лат. *accentus* – наголос) – у **психолінгвістиці** – посилення збуджуваності, авторитарності індивіда, що виявляється у виникненні сумного настрою, роздратованості, дріб'язкової акуратності. /Пор.: **Акцентуа́ція істероїдна**. /**Акцентуа́ція** (лат. *accentus* – наголос) **істероїдна** (грецьк. *hystera* – матка, *eides* – подібний, схожий) – у **психолінгвістиці** – посилення егоцентризму і бажання бути в центрі уваги. /Пор.: **Акцентуа́ція епілептоїдна**” (Загнітко 2012, I, 34). Цим, звичайно ж, не вичерпується метамова теорії психологічної акцентуації, що змушує звернутися й до лексикографічних праць іншого професійного спрямування.

У психологічних словниках спостерігаємо не тільки фіксацію полісемії цього терміна, але й термінологічну множинність навіть у межах ядра аналізованої теорії. Зокрема, у «Сучасному тлумачному психологічному словнику» В. Шапаря вокабула *акцентуація* відсутня загалом, натомість подається словникова стаття з реєстровим словосполученням з актуалізацією форми множини **АКЦЕНТУАЦІЇ ХАРАКТЕРУ**, що інтерпретується як “уведене К. Леонгардом поняття, що означає надмірну виразність окремих рис характеру та їхніх сполучень і становить **крайні варіанти норми** (виділення жирним шрифтом автор. – В. П.), що межують із психопатіями” (Шапар, 2007: с. 13). Види ж акцентуації потрактовані в окремих, послідовно розміщених словникових статтях з лексикографічними гаслами: **АКЦЕНТУАЦІЯ АСТЕНІЧНА**; **АКЦЕНТУАЦІЯ ГІПЕРТИМНА**; **АКЦЕНТУАЦІЯ ДИСТИМНА**; **АКЦЕНТУАЦІЯ ЕПІЛЕПТОЇДНА**; **АКЦЕНТУАЦІЯ ІСТЕРОЇДНА** (**ДЕМОНСТРАТИВНА**); **АКЦЕНТУАЦІЯ КОНФОРМНА**; **АКЦЕНТУАЦІЯ**

ЛАБІЛЬНА; АКЦЕНТУАЦІЯ НЕСТІЙКА; АКЦЕНТУАЦІЯ ПАРАНОЇДАЛЬНА; АКЦЕНТУАЦІЯ ПСИХАСТЕНІЧНА; АКЦЕНТУАЦІЯ СЕНСИТИВНА; АКЦЕНТУАЦІЯ ЦИКЛОЇДНА; АКЦЕНТУАЦІЯ ШИЗОЇДНА (Шапар, 2007: с. 13–15).

У «Психологічному словнику», укладеному В. Синявським, О. Сергєєнковою (за ред. Н. Побірченко), уміщено дві словникові статті: АКЦЕНТУАЦІЯ, що трактується як “поняття, введене К. Леонгардом, яке означає **надмірну вираженість окремих рис характеру людини** та їх поєднань, що накладає певний відбиток на її поведінку і діяльність. А[акцентуація] передбачає посилення певної риси особистості, що стає акцентуаційною” та АКЦЕНТУАЦІЯ ХАРАКТЕРУ, що інтерпретується як “**надмірна вираженість окремих рис характеру особистості**, що накладає свій відбиток на її поведінку і діяльність” (Психологічний словник, 2017: 17). Виділений нами жирним шрифтом текст наголошує на наявності спільного смислового змісту в обох дефініціях, у зв’язку із чим маємо сумніви в доцільності подання двох словникових статей, можна було б обмежитися першою.

Щодо видів акцентуації, то в згаданому психологічному словникові вони подаються і в окремих словникових статтях, розміщених на різних сторінках (порівн.: АКЦЕНТУАЦІЯ ГІПЕРТИМНА /с. 17/, ГІПЕРТИМНА АКЦЕНТУАЦІЯ /с. 60/, ЕПІЛЕПТОЇД /с. 101/, ІСТЕРОЇДНА АКЦЕНТУАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ; ІСТЕРОЇДНІСТЬ /с. 134/; ПАРАНОЇДАЛЬНА АКЦЕНТУАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ /с. 199/; ШИЗОЇД, ШИЗОЇДНА АКЦЕНТУАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ /с. 329/), і в одній словниковій статті ТИПИ АКЦЕНТУАЦІЇ з узагальненою інформацією про а) гіпертимний, б) циклоїдний; в) лабільний; г) астеничний; д) сенситивний; е) шизоїдний; є) психастеничний; ж) епілептоїдний; з) демонстративний; и) дистимний; і) нестійкий; ї) конформний типи (Психологічний словник, 2017: 308). Щоправда, інформація в останній частково дублюється з відомостями в інших словникових статтях. Не вдалими, як видається, є тотожне подання понять – *істероїдна акцентуація особистості* та *істероїдність*; *шизоїд* й *шизоїдна акцентуація особистості*. В окремих словникових статтях репрезентовано всього п’ять типів акцентуації, а в узагальненій дефініції з вокабулою ТИПИ АКЦЕНТУАЦІЇ – дванадцять. Такої невідповідності можна було б уникнути, якби автори обрали гніздовий метод подання термінів. Не схвалюємо й наявність двох термінів *демонстративний* та *істероїдний* в окремих словникових статтях для позначення одного й того ж виду акцентуації. Термін *демонстративний* запропонував К. Леонгард, а *істероїдний* – А. Личко. Оскільки поняття одне, то й відобразити це потрібно в одній словниковій статті з реєстровим синонімним терміном *істеродна (демонстративна) акцентуація*.

До дискусійних у теорії акцентуації належить також питання: психологічна акцентуація є *нормою* чи *патологією*?

Нерозробленість теоретичних питань психоакцентуації відбилася і в лексикографічній практиці. Навіть у межах одного лексикографічного джерела простежуємо певну смислову суперечність. Так, у згаданому «Психологічному словнику» у статті АКЦЕНТУАЦІЯ зазначено: “А[акцентуація] не є

захворюванням, вона належить до **варіантів норми**” (виділення жирним шрифтом автор. – В. П.), однак уже в наступній статті **АКЦЕНТУАЦІЙНА ОСОБИСТІТЬ** носій акцентуації інтерпретується як “особистість, яка має характерологічні **відхилення від норми**, що проявляються в надмірному посиленні окремих рис характеру” (Психологічний словник, с.17). Така неузгодженість мотивує дилему: чи розглядати акцентуацію в межах теорії психолінгвістики, чи патопсихолінгвістики.

Неоднозначно сприймається й термін на позначення носія акцентуації – *акцентуаційна особистість* (Психологічний словник, 2017: 17). У теоретичних джерелах з психолінгвістики функціують й інші термінономінації, зокрема *акцентуїтована* (Бондаренко, 2012: 1) чи *психомовна* (Загнітко, 2020:54) *особистість*, що видаються більш удалими, коректними. Зрозуміло, що метамову певної теорії, дискутуючи і сперечаючись, послідовно розробляють учені, адже “аксіомою стало положення про те, що довкілля впливає на мову, зокрема це відбувається завдяки діяльності мовної особистості та її мовної свідомості” (Космеда, 2013: 137).

На основі послідовного і комплексного врахування низки психологічних та лінгвістичних параметрів учені розробляють сьогодні типологію і творчих особистостей, і художніх текстів. Актуальними в зазначеному ракурсі вважаємо наукові напрацювання В. Беляніна, Я. Бондаренко, А. Романченко та ін. Щоб підкреслити важливість лінгвістичного компонента, залученому до процесу психоакцентуації, пропонуємо замість терміна *акцентуація* ввести складну термінономінацію *лінгвопсихоакцентуація*, що стала б прийнятною для характеристики мовних особистостей з урахуванням використовуваних ними мовних засобів, тобто особливостей ідіостилю та ідіолекту, хоч і ці терміни не мають у мовознавстві однозначного розуміння.

Отже, розглянувши базові терміни теорії акцентуації, що є предметом дослідження психолінгвістики, доходимо висновку, що метамова, пов’язана з указаною теоретичною проблемою, недостатньо осмислена і розроблена, оскільки дещо неповно репрезентована в спеціальних лінгвістичних джерелах, а в психологічних термінологічних словниках – потребує вдосконалення, уточнення й доповнення. Багатозначність розглянутих термінів, некоректність їх опису, певна неповнота дефініцій свідчать про недостатній ступінь лексикографічного опрацювання матеріалу. Перспектива дослідження полягає у необхідності вироблення науково обґрунтованих, повних і точних термінологічних дефініцій для окреслених у цій розвідці термінів.

Список літератури

Бондаренко Я. О. Дискурс акцентуїтованих мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонажного мовлення в сучасній американській художній прозі): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2002, 19 с.

Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни, у 4 томах. Донецьк, Видавництво Донецького національного університету, т.1, 2012.

Загнітко А. П. Мовні психотипи особистості: типологія текстових лінгвоперсонологійних вимірів, *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 18 листопада 2020 р) за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої*. Київ, 2020, с. 52–56.

Космеда Т. А. Мовна гра в системі лінгвістичних термінів. *Культура слова*. №74' 2011. С. 137–141.

Психологічний словник / Авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова / За ред. Н. А. Побірченко. К., 2007.

Словник української мови. У 20-ти т. / Український мовно-інформаційний фонд НАН України; за ред. В. М. Русанівського. Київ: Наукова думка, 2010. Т.1.

Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.

Multidisciplinary academic research, innovation and results

Scientific publications

Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference
«Multidisciplinary academic research, innovation and results», Prague, Czech
Republic. 831 p.
(April 05 – 08, 2022)

UDC 01.1

ISBN – 979-8-88526-749-6

DOI – 10.46299/ISG.2022.1.13

Text Copyright © 2022 by the International Science Group (isg-konf.com).

Illustrations © 2022 by the International Science Group.

Cover design: International Science Group (isg-konf.com)©

Cover art: International Science Group (isg-konf.com)©

All rights reserved. Printed in the United States of America.

No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher.

The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required. Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighboring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for this publication is: Kovalenko O., Bahliuk U. The biopolyethylene decomposition product influence on the soil mycoflora and the dicotyledonous and monocotyledonous cultivated seed germination // Multidisciplinary academic research, innovation and results. Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference. Prague, Czech Republic. 2022. Pp. 23-25.

URL: <https://isg-konf.com/multidisciplinary-academic-research-innovation-and-results/>